

EPIST. I. ad Prætozem, uulnera capiti cuiusdam  
inflicta, non fuisse letalia.

**I**NFLICTA fuerunt duo uulnera cum duobus catenæ ferreæ annulis, in caput Alouisi fabri ferrarij, alterum supra supercilium sinistrum, aliud in eodem latere parum infra angulum, ubi futura, quæ sagittalis dicitur, coronariæ coniungitur. Octauo die post uulnerationem superuenit erysipelas in facie, quod paulò post totum caput complexum cum febre est. Die uero duodecimo resolutio quædam dextræ manus cum dimittione loquelæ: & demum die decimoquarto mors. Quæsitum est, an ea uulnera essent letalia, uel mors alia ex causa prouenerit. Ad quod dubium, præsuppositis quibusdam respondebimus.

10 Primum suppositum est, quod nos occurrentes huic uiro octauo die mane, inuenimus ipsum absque febre, dolore capitis, desipientia & quouis malo symptomate: interrogantesque de præteritis diligenter, intelleximus eum nec cecidisse, nec uomuisse, nec uertiginem passum, aut desipientiam: uulnusque frontis uidimus non pertransire totam cutem. Aliud uero pertingere usque ad membranam ambientem caluariam, quam almocatin uocant Arabes: à qua etiam membrana uidimus exiguam quandam caluariæ portionem denudatam, quam albam, omni mala infectione immunem, simul cum membranæ parte quæ detecta erat, inspeximus. Quam etiam membranæ ossisque detectionem, non uulnere ipso contigisse, sed manu prudentis medici factam, quo uulnus melius conspici curarique posset. Facta quoque per nos sedula totius capitis atrectatione, quam etiam posthac sæpe adhibuimus, non tantum in parte læsa, sed & in quauis alia nullum unquam indicium apparuit, per quod subesse oblationem aliquam conijci posset: sed neque ex re ipsa qua percussio facta est, modoque ictus, quid tale deprehendi poterat.

Secundo supponimus ex sententia Galeni lib. 5. & 6. Aphor. morbum dici mortalem, uel quia necessario ac semper, uel quod ut plurimum mortem affert.

His suppositis dico primum, uulnera supradicta non fuisse ex numero mortalium primo modo, hoc est, eorum quæ necessario mortem inferunt. quod probo: nam ex sententia Gal. lib. 6. Aphor. aphorismo 18. uulnera cerebri etiam satis magna, non sunt necessario mortalia: ergo multo minus uulnera huius uiri, quæ ne ad caluariam quidem, nedum ad cerebrum penetrarunt. Idem sensit Auic. lib. 3. cap. de plaga & incisione cutis capitis: incisionem quæ pertinet ad cerebrum, licet raro, sanari tamen interdum concedens. Idem quoque Galenus 8. lib. de usu particularum, cap. 10. in Ionia Smyrnæ sanatum ait se uidisse adolescentem, cui alter ex cerebri anterioribus uentribus fuerat uulneratus.

Deinde dico, eadem uulnera non fuisse mortalia secundo modo, hoc est, ex his quæ ut plurimum perniciem inferre apta sunt. Tripliciter enim (ut inquit Galenus 4. lib. Therapeutices) dicitur morbus uehemens, ob principatum patientis particulæ, ob magnitudinem dispositionis, & tertio ob ipsius malignitatem. Nullo autem horum modorum uulnera ista magna dici poterant. Siquidem cutis solum exigua pars præcisa erat, nec uenenata, maligna uel ulla affectio uulneribus erat impressa. Præterea uidemus consimilia uulnera, & his etiam longe maiora, quotidie cuti capitis illata, sanari per facile, utpote in quibus nec arteriæ, nec uenæ, nec nerui nota digna oblæsi sint: & propterea ueluti simplicia uulnera, quod Auicena quoque testatus est, facile coalescunt,

*Vulnera cerebri non necessario mortalia.*



ad cutem, extimasque partes diffunditur, sed neque putrescit, neque admodum uel torrida, uel sanguini admixta, colorem deturpat & arquat morbum gignit, qui praesertim in oculis apparet ceu tenerioribus nitidioribusque. At si retorrida sit, atque sanguini admixta, pustulas excitat, non his absimiles quae ex culicum morso fieri solent, quas Arabes seres, Celsus exanthemata uocat. Quod si ipsa per sese, non adusque cutem meat, sed uapores ad eam mittit tenuiores quam ut pustulas facere possint, pruritus tantummodo mouet: dum uero ad caput coadiuuante etiam eius calore trahitur, ab eoque aliquid pituitae falsioris recipiens ad os naresque descendit, ulcuscula illuc, hic crustas facit. Si ad oculos palpebrasque, pruritus lippitudinemque excitat, praecipue si torridior fuerit. Quod si forte obstructione facta computruerit, tertianas febres generabit, uel ueras, exquisitasque, si sincera sit: uel nothas & adulterinas, si pituitam ob frigidiorum uentriculum cruditatem uel genitam, aut serosam humiditatem secum habuerit admixtam, uel atram bilem, uel ipsa absque alterius rei miscella sit tanquam exusta. Hi autem affectus tametsi maiori ex parte faciles uideantur, & de eorum numero, qui sint potius dedecora quam morbi uocandi, haudquaquam tamen sunt negligendi, quum possint ad deteriora, si neglectui habeantur, facile prolabi: nam rium quidem crustae ad ozenam, cui malo uix succurri potest: oris ulcera ad ea quae aphthas scilicet Graeci dicunt, quae sunt longe periculosissima. In oculis mala lippitudo seu inflammatio oriri posset, & quae ad interiores partes bilis, uehementes artuum dolores, quae ad extimas, mala ulcera, & demum elephantiasin facere. Accedit quod materia haec non solum propriam habet malitiam, sed ex contagione occultum quoddam uirus contraxisse uidetur. Verum si his quae Deo duce conscripturi sumus audiens obsequensque fuerit, speramus eodem summo Deo & uero medico opitulante, non modo deterrimas illas labe euasurum, sed & a leuiculis istis, uel nihil, uel certe exiguum quid detrimenti passurum. Diuina igitur ope freti propositum aggrediamur.

Duplici, quantum proposito attinet existente medicina, altera quae imminentem, altera quae iam factum morbum propulsat, utranque exequemur, orsi a prima ueluti a primaria & nobiliore. Rursus, quoniam tam praeseruatio quam curatio duplici instrumento perficitur, uictu scilicet & medicamento, inter quae ratio uictus praestat, ab ea sumemus exordium. Quandoquidem ipsa per sese interdum ad bonam ualeitudinem satis est, alia sine ea frustra tentatur.

Quoniam igitur (ut monstrauius) noxae quibus praestans hic uir affligi consueuit, ferè a ruffa bile proueniunt, ea ratio uictus instituenda est, quae hanc ipsam praecedentem causam moderari possit & retundere. Vitanda igitur quaecunque eam uel gignunt, uel fouent, aut exacuunt: asciscenda quae reprimunt & cominuunt. Ex cibis igitur acra, acuta, salsa, amara, dulcia: ceu inter olera ruta, saluia, ocymum, eruca, mentha, apium tam hortulanum, quod uulgo petroselinum, quam id quod etiam apud communem loquendi usum apij nomen retinet: item saluia, amarus, serpyllum, nasturtium, tarcon, uulgo draconem dicunt, brassica, cherefolium, anethum, foeniculum, libanotis (quem rorem marinum dicunt) allia, cepae, porra, atque id genus caetera sunt penitus fugienda. Item raphanus uterque, tam scilicet qui radix dicitur, quam qui armoracia, rapa, pastinaca, siliquastrum, seu piperitis, inula, sinapi. Conueniunt aquatilia & acida: qualia inter olera lactuca, intybus tam fatiua (quam endiuia) quam aruensis utraque (quarum alteram radiculam, & alteram cicerbitam uulgo nominat) item portulaca, lapathon (praesertim acetosa quae dicitur) praeterea olus quod Arabes aspanac, nos nomine paulum mutato spinacium dicimus, atriplex pampinella uocata, blitus, buglossus, trifolium acidum. Haec possunt uario modo parari: sed quoniam debilioris uentriculi est, melius est coquantur, & ut ex calidis & odoratis quippiam misceatur. Ex fructibus, nuces iuglandes, strobili, hoc est,

*Aphthae ulcera  
longe periculosiss.*

*Uictus ratio me  
dicamentis praestat.*



aut portulaca, aut cucurbitae frustum, aut lactuca, aut quid simile cum carnibus elixetur. Ex herbis quas supra laudauimus, additis etiam condimenti & uentriculi gratia ramusculis odoratarum, & intinctus tucera uel cum aceto, omphacijq; uel puni corum succo, & cum recenti caseo, ouisq; quam tortam uel tortulam uocant, & con-

10 strui & comedi interdum possunt non illaudabiliter. Circumcidenda omnis negotiosa cogitatio, uel actio secundum cibum est. Conclauē eius aestate quidem aquilonem, hyeme solem orientem spectet: meridionalem prospectum omni tempore deuitet, moramque in sole, & quantum fieri potest maxime caueat sub eodem deambulationem: ignem praeterea, & multo magis fumum: & ut in summa dica-

*Animi passioes*

20 tur, totius corporis, sed maxime capitis calefactionem. Somno & quieti potius quam labori & uigilijs innitatur: iram, clamorem, contentionem, tristitiam, longam lectionem, immoderatiorem Veneris usum, famem, crapulam, cruditatem, uelut hostes fugiat. Cubile & cervical quibus quiescit, non multum mollia sint, lana potius aut coto uel *gofapio* quam pluma oppleta. Caput in lecto sublime habendum, corpus nunquam supinum, non semper dextro lateri incumbens, hyeme tamen minus nocue, & omni tempore in somni initio: dormire uero super faciem nullo modo debet. Summa ope nitatur, ut ei quotidie uenter eat. Et si in hoc opere natura nimis hebescat, aliquo auxilio ex his quae infra scribam, excitetur. Haec igitur pro uictus ratione haecenus dicta sint: nunc ad pharmaceuticam accedendum.

30 Peracta ea purgationis serie, quam superioribus diebus scripsi, si initium aliquod non persenserit earum affectionum, quibus oblaedi insueuit, ab omni penitus medicamento interquiescat, donec sol Geminos ingressus sit, hoc est, ad 13. usque Maij diem: quo tempore si uel prurimum, uel pustulas, uel alium quempiam eorum affectuum, qui eum affligere consueuerunt, emergere cognouerit, statim ex ea uena sanguinem mittat, quae annularem mediumq; digitum dextrae manus interiacet, ex eaq; circiter sex sanguinis uncias hauriat. Postera die quatuor uncias caprini se-

*O mignis dig<sup>m</sup>*

*purgatio mignis*

40 rri, cum succi rosarum purissimi uncia, in aurora bibat: frigida quidem, si id stomachus tolerat: si minus, calida. Quem potum continuis septem diebus eadem hora cum acceperit, adiciat drachmam unam cum dimidia rhei barbarici electi & purgati, & sesquiscrupulum nardi celticae, cunctaq; simul in uitreo uase per totam noctem adseruentur, & mane quod excolatum fuerit tepidum bibatur. Sed quoniam in nobilis huius medicamenti mentionem incidimus, de quo non nihil ambigere hic eruditus iuuenis uidebatur, non alienum erit pauca de eo subijcere, ex quibus quaestiones quoq; nonnullae abs te propositae diluantur.

Quod uulgius medicorum & officinae omnes nunc rheum barbarum uocant, & Punici rauedensi, hoc Celsus radicem ponticam, Dioscorides rha, & iuxta quos-

50 dam rheon, secundum alios rhian, Plinius rhecoma, Galenus quemadmodum Dioscorides interdum rheon, interdum rhian, aliquando rheon ponticum appellat. Eo antiqui ad uentris purgationem non utebantur, sed antidotis miscebant, & ad plerosq; usus alios adhibebant, quos operae precium non est hoc loco referre, quando ex Plinio, Dioscoride, caeterisq; facile disci possunt. Primus (quod meminerim) Auerrois Cordubensis Galenum caeterosque medicos taxans, qui constringere etiam putarunt, tantum abest ut subducere uentrem crediderint, inter caetera purgantia medicamina esse scripsit praecellentissimum. Quem sequutus Ioannes Damascenus cognomento Mesue, ubi medica pharmaca solutoria, quae benedicta uocat, recenset, seriosam & honorificam illius mentionem facit. Cui hac in re, sicuti & in reliquis, recentiores medici credentes, tanti illud fecerunt, ut aliquando auri praecium pari pondere aequarit: neque ad alios ferè usus nostro aeuo accommodant, quam uel ad bilis uacuationem, uel ad intestinorum difficultates, uel ad eos qui de sublimi aliquo loco ceciderunt. Non praetereundum tamen silentio, posse cuiquam

*Rhei barbari  
plura nomina:*

uideri, Serapionem iuniorem solutoria ui illud præditum existimasse, quum in de simplicibus medicamentis libro scribat, dari in omnibus in quibus datur agaricum. Verum cum uerba illa non ex propria, sed ex Diosc. sententia proferat, nec sit (quod plerunq; peccat) satis fidus interpret, audiamus ipsum Diosc. sua uerba personantem: uidebimusq; id nõ ex Dioscoridis, aut Serapionis opinione, sed potius de peruersa uerborum Dioscoridis, uel lectione, uel intellectu, uel interpretatione prodijisse. Ait siquidem ipse Dioscorides: Modus seu dosis pariformiter agarico ad unumquencq; affectum eodem drachmæ pondere. Quod si quis contendat Dioscoridem his uerbis sensisse, omnibus uiribus pollere rheon quibus agaricum, is & Galenũ incuriã, & Auerroin crimine falsi accuset necesse est. Illum quidem, quoniam ex Dioscoride non didicerit rheon sicut agaricon inter cathartica reponendum: hunc, quod talem ignorantiam perperã antiquitati impegerit, & se quasi nouum tam nobilis medicamenti inuẽtorem iactanter & falsò prædicet. Magis autem mouet me Paulus, qui lib. 1. suã medicinã cum dixisset, rhesinam, terebinthinam oliuã magnitudine uentrẽ ciere: subdit, magis autem subducere uolentes parum quid rhu admiscemus. Est autem rhus (uulgò sumac dicunt) Dioscoride, Galeno, cæteris, experiẽtiãq; ipsa testante, medicamen uehemẽter uentris adstrictiuum: quo fit ut suspicer, librarij culpa deesse e literam illi dictioni, legẽdumq; rheu, non rhu. Verũ hæc ambigendo potius quã decernẽdo dicta sint: nondum enim Paulum uidere potui, aut quã scribũtur ab eo proprio cap. de rheo: quamuis legerim apud medicum non magnã autoritatis, ex sententia Pauli, quod mundificat. Quicquid tamen sit, non est ambigendum eam prærogatiuam non habuisse apud antiquos inter cathartica, quam nunc habet. Quã res non mouere nos debet, ut minoris illud hac in re faciamus. Quandoquidem neq; myrobalanos inter solutoria medicamina, nec senam, nec mannam, nec siliquã Indam, quam uulgò casiam uocãt, ex purgãtib; nunc præstantissima, habuerunt: moschum item, camphorã, sandalos, ambram, nobilissima quidem & efficacissima medicamina penitus ignorarunt, aliãq; permulta nostro æuo explorata, & supreme celebrata. Antiquos cum dico, Galenum, & eo uetustiores intelligo: qui non propterea tamen accusandi sunt: siquidem nec omnia cognoscere, nec eorum quã cognoscebant, omnes etiam uires scire potuerunt. Nec enim falsò (quod Auerrois innuere uidetur) rheo adstrictoriã uim attribuerunt: ipsum nanq; sicuti pleraque alia, utraq; ui pollet, adstrictoriã uelidelicet & purgatoriã. Ex Ioannis Mesue & Auerrois, ac recentiorum omnium autoritate, ipsãq; experientia didicimus igitur rheum barbarũ inter medicinas bilem pituitãq; expurgãtes, esse pereximium, adeoq; ab his nocumẽtis quã secum reliqua cathartica afferre consueuerũt, immune, ut pueris, prægnãtib; cæterisq; imbecillioribus tutò exhibeatur. Esse autem iecinori congruentissimũ, non solum hi, sed & Plinius & Diosc. Galenusq; cõtestantur. Quod uero particulatim bilem à capite educat, non legi penes idoneũ autorem. Plinius tantum bibi contra capitis grauitates affirmat: quas tamen ut in pluribus, non de bili naturali & impermixta, sed de alijs potius humoribus pendere apertũ est: siquidem bilis ipsa aliorũ humorum cõparatione suapte natura leuis est. Dioscor. febrientibus cum melicrato, in febrientibus cum œnomelite, phthisicis cum passo, stomachicis masticatũ exhibet. Plinius pro uarietate morborum modo in uino, modo in aqua, modo in passo. Communis usus medicorũ habet, ut uel formetur in catapotia, uel cum aquis arnoglossi in intestinorũ difficultate, uel deuolutis: apij, aut intybi, in febribus bibatur. Nos pro morborũ uarietate, patientis tẽperatura, cõsuetudine, ætate, atq; id genus cæteris, modo huic, modo illi rei miscemus, prout tamẽ cõducere arbitramur, ut nihil perpetuũ habentes, ita à maiorũ uestigijs, ratione ac experimẽto nõ discedentes. Omnibus autẽ quantum potui libratis, optimũ duxi, si à te quo præscripsi modo sumeretur. In qua

Antiquis plura incognita quæ à recentioribus peruestigata.

Rhei barbari uires innocue.

re præter

re præter rationes & experimenta, Ioannis quoque Damasceni autoritas mihi suffragatur. An uero idem modus socijs conueniat, decernere non est, nisi cum earum, quas diximus, rerum cõsideratione. An cum casta sumendum, anceps quæstio est, & utrinque rationibus autoribusque munita: sed præter efficaces satis rationes, huiusce modi cõmistiõ experimētis multifariã quotidie cõprobat. Mediocris autẽ modus erit, ut ex castiã liquore sex drachmæ, ex rheo barbaro una recipiatur: quibus si Me sua credimus, scrupulum spicæ superaddemus. Hæc etsi  $\pi\epsilon\sigma\phi\upsilon\omega\varsigma$ , non tamẽ intempestiue uideor attulisse, ut quæsitis satisfacere. Iam redeundum unde discessimus: Docuimus quid agendum, si nulla se ostenderit consuetarũ affectionum, priusquam

10 sol geminos attigerit: nunc docendum, quid agendum si quid ante id tempus apparuerit. Quãdocumque igitur imminere quempia eorum affectuũ animaduertit, statim cubiti interiorem uenam hepatiten uocatam, secet, indidemque selibram sanguinis hauriat: siquidem, ut docet Galenus in lib. de phlebotomia, atque alijs locis, non solum his qui actu ægrotant, sed & his qui uel ægrotare cõsueuerunt, uel iam ægrotaturi sunt, sanguinem mittere debemus. Neque est quod uereatur sanguinis missio-

20 nem, quasi oculis inimicam. Quãtum enim immoderata, spiritus uacuando uisum hebetat: tantum moderata, redundantes humores demendo, & uapores qui sursum feruntur distrahendo, acuit & refocillat. Adde, quod non est in præseruando à defœdationibus huiusmodi cutis, & artuũ doloribus, ullum magis præsentaneũ & efficacius remedium. Qua peracta, si iam apparuerit rosæ, purgationem prout supra descripsimus perficiat. Si minus, loco succi rosarũ, capni, hoc est, fumarie, uel, ut uulgò, fumi terræ succum eadem mensura sumat: qui & depuratus sumi potest, & ut est ex herba ipsa extractus. Sed hic quidem minus mollit, & uentrem magis confortat, ille e contrario. In eoque sumendo non alijs regulis utendum, quàm quibus in reliquis potionibus, quos syrupos uocant. Potest calidus, potest frigidus sumi, tepidus non debet: cætera autem, prout in purgatione Maij descripsimus, exequatur. Nec tamen prætermittat, quo minus anteaquam rosæ desinãt, octo uel decem diebus succi unciam cum sero caprino sumat, & purgationis loco non amplius rheum, sed uncias duas succi cum tribus quatuor uel heminis eiusdem seri. Hoc pacto ergo Vere purgandus est. Vnum tamẽ præterisse uideor haud prætereundum,

30 quid scilicet acturus sit, si nec antequam sol geminos attingat, nec cum attigerit, quicquam molestiæ per se ferit. Dicendum cuncta esse pariformiter exequenda, præter phlebotomiã: quam nisi uehemẽtior iam æstus esse ceperit, nolumus prætermitti: est enim magna præseruationis pars, ut supra mōstrauimus. Iunio mense, septẽ uel octo diebus aquam in qua maduerint intybi flores, mane bibat. Macerandi autem hoc modo: Flores mane colliguntur, & usque ad uesperã in umbra expansi cõseruantur: dehinc aqua pluuiãli uel fontis quãta bene tegatur, infunduntur, igni appositi in uitreato uase cõcalescunt: dum bullire occipiunt, deponuntur, & tota nocte sub diuo uas custoditur: mane excolantur, & uncia syrupi ex succo rosarũ addita, ex colatura uncia tres bibuntur. Vltimo die plus syrupi adijcitur, hoc est, ad uncias 4. Mense Iulio aqua hordei supremo tantum cortice purgati, cum uiolaceo syrupo eodem modo bibatur, aucto pari mēsurã ultimo die syrupo. Augusto, aquæ per destillationem ex intybo & fumarie in duplici uase factæ, eodem modo cum saccharo bibantur, ultimoque cum his uncia medullæ pinguis castiæ: obseruata tamen tepidiore die, hoc est, qua uel Aquilo per flet, uel imbres ingruant. Autũnali peractõ æquinoctio, uehemẽtiore purgatione utendum est, hoc modo: Accipiantur succi fumarie, lupi salictarij, domesticæ intybi, rosarũ, singulorum pondo unc. decem, polypodij, foli-

40 culorum senæ, epithymi, singulorũ pondo uncia tres, florũ buglossi hortensis, uio-

*Cu castia sume  
du rheo barbaro*

*Venarum se-  
ctio an uisum  
hebetet.*

*Seru' in fumo  
hæc*

*Refrigerans potio  
mense Julij*

*Purgatio autũnalis*

facta, & addito liquori quantū satis sit sacchari. Conficiatur medica potio, quæ absq̃ alterius liquoris admistione bibi possit: ex qua singulo quoque mane uncia tres bibantur, donec tota sit ebibita: ultimo tamen die addantur tres drachmæ eius medicamenti quod ad Hamech Arabem quendam autorem refertur. Si qua uero uentriculi ex huiusmodi, uel alijs purgationibus relicta fuerit imbecillitas (serè enim medicamēta stomachum oblædere consueuerunt) ea facile saccharo rosaceo remouebitur, tribus horis ante cibum semuncia ter aut quater accepta. Hyeme purgatio non uidetur admodum necessaria: non ab re tamen fuerit sumere interdum, austro maxime perflante, scrupulum, semidrachmam uel drachmam catapotiorum, quæ habent pulueris picræ, rhei barbari, agarici, folliculorum senæ, rosarū, singulorum 10 pares portiones: omnia per se teruntur, & cum rosaceo melle in catapotia rediguntur. Proderit etiam interdum semunciam diarhodon, tribus ante prandium horis esitasse. Hæc ad generalem præseruationem satis sunt, deinceps nonnulla ad particularem conferentia subiiciam.

Oculi frigida potius inspersa quàm per manus admota, singulo quoque die ieiuno abluantur. Conficiaturq̃ pila ex panno lineo mediocriter tenui, quæ ex æqualibus partibus rosarum, pompholygos, id est, tutiæ, myrobalanorū citrinarum impleatur, ex eaq̃ postquã imbiberit rosarum, & solani aquas, oculi & palpebræ multoties ita contingantur, ut humor in eis aquarum remaneat. Nares sæpe ex oleo rosaceo & arnoglossi succo illinantur. Os modo ex aqua frigida cum pauco acetosi, modo ex lacte, modo ex lactucæ succo, modo ex arnoglossi aqua abluatur. Prodest etiam mādere interdum mala acida, oxylapathon, immaturas amygdalas, mora similiter immatura. Præcipuum est gargarizare pluuialem aquam frigidam, in qua gallæ immaturæ excoctæ sint. Facies uniuersa ex panno lineo madefactio in aqua destillationis florum salicis, cui tertia pars succi limonis sit adiecta, sæpenumero foueatur. Corpus uniuersum, uel saltem brachia, crura, genitalia, lauentur aliquando aqua tepida, in qua flores niphææ, rosarum, uiolarum, & folia sumariæ, lapathi, arnoglossi, hordeumq̃ bullierint.

Exequuti quæcunq̃ ad præseruandum uisa sunt opportuna, iam tempus est ut quæ ad curationem attinent, aggrediamur. Siquidem uix fieri potest, ut quæ dicta 30 sunt omnia ad unguem fiant: quæ tamen si seruentur, nihil tamen uetat quo minus iam tanta sit in humoribus membriscq̃ facta impressio, ut nihilominus naturam aliquo modo à tot malis uinci necesse sit. Summatim igitur & per compendium istarum affectionum curationem exequamur.

Lippitudo, ruborq̃ oculorum, si leuis fuerit, per solam aquam rosaceam biduo frigidam, nō tepidam, tollitur: quod si ultra quatuor dies prorogetur, aloës parum primo aqua rosacea, uel si hoc non sufficiat, uino albo nocte maceretur, mane guttata aquæ, uel uini oculis instilletur. Si fortior, cucurbitulæ infra latum spatularum os admoueantur, e quibus si cutis fuscior efficiatur, incidenda scalpello est, cucurbitulæq̃ iterum admouendæ. Succus solani oculis iniiciatur, panniculus ex eodem 40 succo expressus oculo clauso superponatur. Stuppa quæ album oui biberit, cui mistus optime sit puluis rosarum, acaciæ, corticum aridoi ū mali punici, frontem comprehendat & tempus cui oculus læsus subiacet: aut collyrium album absq̃ papaue ris lachryma cum eodem solani succo primis diebus oculis instilletur cum muliebri lacte: postea parum sarcocollæ addatur: & demum imminuto ardore, aqua in qua fœnum græcum bullierit, residuum dissoluet. Narium uero crustis medetur butyrum recens, uiolarū aqua bene ablutum, aut adeps gallinæ recens lota cum aqua niphææ. Aut hæc mixtura: olei uiolati pondo unciarum trium, medullæ cruris uituli pondo unciarum duarum, tragacanthæ, ceræ albæ, singulorum pondo unius uncia: solutis quæ soluenda sunt, reliqua misceantur. At si per hæc crustæ non resoluantur,

*Hamech**Sticho roborando**Pillule cholericæ  
dādo & hyemē**Oculorū cōmmodia**Naris**Os**Clarificandæ fumi**Balmi**Lippitudinis  
ruboris**Narium crustis*



soluatur, ad fortiora ueniendum: quale est quod habet, butyri recentis succo semper uiui abluti, ceruffæ lotæ, singulorum pondo uncia unius semis: olei nimphææ pondo uncia unius: lithargyri, plumbi usti eloti, sandalorum citrinorum, singulorum pondo unciarum trium: ellebori albi, camphoræ, & magna urgente necessitate, argenti uiui, singulorum pondo unius scrupuli, ceræ albæ parum. Quicquid autem horum fiat, semper antea uapor aquæ calidæ per nares attrahatur.

Pustulis oris proderit in initio collutio ex aqua cœlesti, in qua semen rosæ & gallæ decoctæ sint. Item ex lacte, in quo ferrum candens multoties sit extinctum. Sedato autem feruore, butyrum cum melle rosato inter præstantia remedia  
 10 connumerari debet: aut extrahito succum ex toto malo punico acido cum cortice suo contrito, addito tantundem mellis rosacei: facitque omnia tandiu simul bulliant, donec mellis crassitudinem habeant. Quod si efficacius remedium desideras, adde tertiam partem pulueris conchularum glandium adustarum. Et si adhuc efficacius, sextam aluminis scissilis usti superaddito. Illud tamen haud prætereundum, in omnibus huiusce capitis affectibus, post uniuersales purgationes cucurbitulas, ut supra in oculis monuimus, ceruici esse admouendas, hirudinesque prope locum patientem. Ad pruritus genitalium, accipiatur album duorum ouorum recentium, succi semper uiui, olei rosacei, singulorum uncia, farinæ fabarum uncia semis, cuncta in mortario plumbeo tandiu agitentur, donec congrue crassescant.

20 Hæmorrhoidum a motione non scribo, quoniam prouocari potius debent quam repelli. Tertiana uero, & regius morbus, præsentem medicum desiderant. Hæc sunt quæ in præsentia mihi occurrere ad huius præclari uiri præseruationem, curationemque: quem istis, iuuante eo qui est uera salus omnium, speramus pristinae integritati decorisque restituendum. Vale. VI. Aprilis. M. D. IIII.

EPIST. III. Ioannes Manard. Ferrariensis medicus, Francisco Gaballo eiusdem artis professori eminentis. S. P. D.  
 De Theriaca.

30 **I**Nter reliquas errorum causas qui proximis seculis in medicina acciderunt, hanc fuisse non minimam puto, quod medici nihil de simplicibus medicamentis cognoscentes, seplasiariorum & pharmacopolarum arbitrio compositiones medicaminum permiserunt. Inde enim factum est (ut reliqua nunc taceam) quod generosa illa antidotus, ab Andromacho seniore Theriace, à iuniore Galene (non à Galeno medico eius sibi nomen usurpare cupiente, ut credere uisus est Auicenna, sed à tranquillitate) uocata, uel omnibus, uel certe pluribus potestatibus carere inuenta sit, quas ei antiqui medici adscripserunt. Huic tu rei prudentia tua occursum, maximum in eius compositione errorem, peculiari commentario super hoc ædito castigasti, ostendens seras illas  
 40 quæ in antidoto erant ponendæ, quibus uidelicet theriaci pastilli cōcinnantur, non ex Aegypto petendas, sed in mediâ ipsa Italia reperiri. Nec satis tibi hoc uisum ad bonam conficiendam theriacem, sed Andromachum eius inuētorem sectatus, Neronis primum medicum, aliumque Andromachum prioris filium, & Demetrium Antonini Cæsaris similiter primum medicum, aliosque complures, Galenumque demum ipsum, non manibus quidem proprijs, ut illi, sed tibi obsequentium seplasiariorum, tam salubre medicamentum in amplissima Venetiarum urbe, quæ noua quasi Roma dici potest, præparasti: ad quam ceu commune Europæ emporium, licet uerisimile sit ueluti olim Romam, tum à Creta Venetorum imperio parente, tum à cæteris orientalibus locis, simplicia medicamenta tantæ compositioni idonea fuisse apportata. Ego tamen nimis forte in hac, sicut in omni re medica timidus & curio

*Oris pustule*

sus, non uereri non possum, quin aliqua adhuc uel defuerint penitus, uel uitiata apposita sint: non quod de tua fide & diligentia ambigam, sed quod res quasdam, uel non afferri, uel non sine macula, uel in totum ignorari puto. Eæ sunt: Balsamus, myrrha, rheon, amomum, cinamomum, casia, schoenoanthos, nardus Indica, malabathrum, lemnia, cardamomum, dictamnium, petroselinon, scordion, radix pentaphylli, thlaspi, atque in hedychroo magmate, quod alindaracaron Arabes uocant, aspalathon, calamus odoratus, xylobalsamum, maron.

Balsamus &  
myrrha.

Verum enim opobalsamum, uel ad nos non affertur, uel si affertur, tanti precij existit ut totius antidoti precium præuertat: duodecim enim drachmas, præter id quod in hedychroo apponi debet, tota Andromachi compositio recipit, quæ octo- 10  
decim libras parum excedit. Vix tamen crediderim, syncerum & recens afferri. Nam quod hætenus uidere potui, odore, colore, substantia, longe à qualitatibus ueri distat. Sed & Galenus uarijs adulterari id modis quæritur, inueniriq; in optima myrrha opobalsamum, quod intra corpus assumptum mortiferum esset: nisi forte extra hoc periculum nos sumus, qui non optima solum, sed bona etiam myrrha caremus: nam quæ myrrhæ loco habetur, pro odore suauitatis teterrimum uirus obolet.

Rheon.

Rheon scribunt Plinius & Dioscorides radicem absque odore, costo nigro similem, cum id quod in usu est, nullam cum costo nigro similitudinem gerat, magnumq; longe odorem, nec insuauem, iactet.

Amomum &  
cinamomum.

Verum amomum, id est *βοτρυώδες*, & ueluti uua, nescio si Italia hoc seculo uidit, 20  
sicuti, quod multi forte mirabuntur, nec cinamomum. In quo ideo diutius est immorandum, quod neminem adhuc audiui ambigentem, id quod passim ex India, præcipue à Lusitani regis classe, in Europam inuehitur, esse uerum cinamomum. Quod tamen non esse, ex Galeni uarijs dictis in lib. de Antidotis, facile patere potest, cinamomum dicentis esse arbuustum sex uel septem plus minus adnascens ramusculos habens, longitudine inæquales, ita tamen ut maior semipedem Romanum non excedat, & id quod optimum est, indicibilem quendam super omnia alia odorem habere, gustuq; aliquatenus calefacere, non usque adeo tamen, ut cum tristitia mordicaret. Colore tale, quale ait Galenus: *ὡς εἶπὲς μίξει τοῦ γάλακτος χρώμα* 30  
*ἔσθ' φαιώ μετὰ βραχέος κιννάμωμοῦ καλοῦ καλοῦ.* id est, ut mihi uidetur, colore albo ad fuscum  
& subcyaneum tendente. Esse eius sex genera, quatuor uidelicet inter optimum & pessimum: quod quidem pessimum exiguo interuallo ab optima casia minime mirandum distare, cum ea in cinamomum aliquando conuertatur: quemadmodum post Galenum in libro secundo suæ medicinæ scripsit Auicenna; uidisse enim se ait Galenus casiam adeo altam & uberem, ut ad arbusculi ascenderet magnitudinem, ramusculosq; quosdam mitteret, uisu, corticis tenuitate, odoreq; & gustu exacte similes cinamomo.

Casia.

Ex quo dicto intelligere quoque licet, quantum uulgaris nostra Casia distet à uera, nihil cum cinamomo habens commune, terra cum sit, inodora, & penitus aspernabilis, imò nihil habens quare casia putari debeat: ut Dioscoridem & Plinium legenti, remq; ipsam in manu habenti, facile constabit. Casiam cum dico, aromatiten intelligo, quam officinæ Ligneam uocant: aliam enim, cuius nunc communis est ad aluum leniendam usus, scio antiquis penitus incognitam. Inter illas, id est, aromates, ea esset eligenda, quæ Gizi, non Gizir, ut putauit Hermolaus, barbarico nomine dicitur: quæ adeo similis est cinamomo, ut duplum eius pro cinamomo, Galeno teste, poni possit: qui Quinto accedendum non putauit, dicenti non secus eos facere, qui carentes cinamomo duplam casiam accipiunt, his qui dicerent, dum carent phalerno, uel uino Cretico, duplum uilissimi uini bibendum: & eos qui simiagineum panem non habent, debere duos furfuraceos esitare. Non enim ait Galenus, simile quid his faciunt, qui casiam cinamomi loco accipiunt: sed illis assilan- 40  
tur po

tur potius, qui cum forti careant uiro ad pondus ferendum idoneo, duos ei substi-  
tuunt debiliores. Hanc Gizi appellatam, theriacæ imponere deberemus, & caren-  
tes cinamomo, pro simplo cinamomo duplam accipere. Fistularem autem uocatā,  
omnium uilissimam, & propterea theriacæ non imponendam scripsit Galenus: es-  
seq; passim cognitam, exteriorem quidem corticem, quem fistulam uocant, fortem  
habentem & odore & gustu, interiora debilissima, adeò ut nullius sint utilitatis.

Carere nos Indica nardo quis dubitet, qui Spicam quidem uocari apud Gale-  
num legerit, esse tamen radicem? Sed & in ea theriaces præparatione, quam cæte-  
ris ueluti concisam magis & manifestiorem præfert Galenus, sic ad uerbum carmi-  
ne quodam scribitur: Thermentinæq; rhesinam, nardiq; radicem Indicæ.  
Ad nos uehitur spica, atque utinam nardi esset; suauitate enim odoris penitus ca-  
ret, & saporis est ualde ingrati.

Nardus.

In flore etiā Schoeni idem accidit: cum enim scribat Democrates, schoeniq; non  
festucarū, sed floris: ad nos festucæ portantur, non flores: sed in hoc magna uis non  
est: siquidem Galenus herbam laudat.

Schoenoathos.

Malabathrum quis nostro seculo cognoscit? Ego toto uitæ meæ tempore, uix  
unicum uidere folium eius potui: sicuti & Lemnij uocati sigilli, glebulam. Nam  
quæ passim sub nomine terræ sigillatæ uenditur, nec facie, nec uiribus ueræ similis  
existit: alioqui Galeni quoque temporibus tam apte adulterabatur, ut dignosci à le-  
gitima non posset.

Malabathrum.

Lemniun.

sigillum.

Cardamomi, quod Arabes cordumeni nominant, tria habemus genera, odora  
ta illa quidem, & cum cæteris aromatibus in usum uenientia, longe tamen sicut mi-  
hi uidetur, à quatuor generibus distantia, quorum meminit Plinius.

Cardamomum.

Dictamno, nisi eam rursus Venus ab Ida sylua deportet, omnino deficimus: flo-  
re enim, caule, & semine carere debet: quibus nostra hæc uulgaris maxime abun-  
dat: radicem uero habere tenuem, & inutilem, quæ nostræ magna & ad usum sola  
ueniens, neglectis folijs, quæ imponenda essent pharmaco, non radix.

Dictamnus.

Sed carere nos balsamo & malabathro, quæ & preciosa ualde, & à longinquis  
regionibus petenda, non est mirum. At quis non miretur simul & ægreferat, pe-  
trofelinum, & therebinthi rhesinam nos desiderare? Quod enim uulgò petroseli-  
num uocamus, uel apium est, ab antiquis dictum hortulanum: uel quicquid tan-  
dem sit, constat eius semen non id esse quod theriacæ miscendum iussit Androma-  
chus: præfertur enim reliquis, Galeno teste, macedonicum, & macedonicis extrea-  
ticum, in hoc alia excellens, quod amarissimum & acerrimum existit. Nostratis au-  
tem semen, ut acredinis cuiusdam particeps fortè uideri possit, omni tamen prorsus  
caret amaritudine. Sed postquam macedonico carendum erat, utinam Epiroticum  
haberemus, quod Galeni tempore (tanta erat ueri æmulatio) in Macedoniam per  
Thessalonicen apportabatur, ut pro macedonico uendi posset. Recentiorum au-  
tem negligentia effecit, ut macedonico & epirotico carentes, apij communis semi-  
ne pro eo utamur: sicuti & peucina uel laricea rhesina loco Termentinæ, quæ ex  
Chio optima, ex Libya & Ponto etiam bona olim afferebatur.

Petrofelinum.

Termentina.

Eadem negligentia factum est, ut non solum herbam ipsam Scordium uocatam  
amitteremus, sed & uocis ipsius significatum: allium syluestre eius loco, nominis si-  
militudine decepti, accipientes: magis in hoc peccantes, quàm in petroselino: quod  
non ideo theriacæ imponitur, quia sit uenenosis pharmacis, aut feris repugnans,  
sed aquæ intercutis gratia, similiumq; morborū. Scordij autem tantam uim esse  
nonnulli fide digni scripserunt, ut quæcunque supra illud in prælio quondam cor-  
pora occisorum ceciderant, diutius remaneret incorrupta, secundum eas potissi-  
mum partes, quæ herbam ipsam attigerant. Vnde creditur, Galeno teste, uenenis

Scordium.

ferarum & mortiferis pharmacis uehementer repugnare.

*Pentaphyllum.*

De pentaphyllo libenter intelligerem, uulgarem ne hanc passim in uis etiam stratis nascentem acceperitis: ego non huius radicem accipiendam puto, sed eius quam tormentillam uocant: quam licet septifoliam maiore ex parte in Italia uideamus, hic, hoc est, in Pannonia, saepius uidi quinquefoliam.

*Thlaspi.*

Thlaspi ignotū nostro æuo, etiam uoce est, mihi apud Ioannem Augustum Iaueriensem episcopum, uirum & doctrina & prudentia, & quod maius est religione celebrandum degenti, comperta herba est, quam ueram Thlaspi esse puto. Cappadocæ tamen semen desiderat Galenus, colore ad nigrum accedente, maiorem Cretica, & ex quadam eius parte ueluti quassam, unde & nomen accepit.

*Aspalathus.*

*Calamus arom.*

*matites.*

Aspalathum, nisi sandali uocati species sit, puto hoc tempore penitus ignotam: sicuti & calamus Aromatiten. quod enim uulgus eo nomine uocat, radix est, non calamus, nec, ut arbitror, calami illius radix, sed uel Acorus est, ut etiam suspicari Hermolaus quodam loco uisus est, uel alia quædam res nobis incognita. Ego quoties Acoro opus est, non uulgari illa radice, & iniucundi odoris, sed uocato Aromatico calamo uti consueui.

*Maron.*

Maron si non est Sampsuci species, ingenue fateor me nescire quid sit. Veram Acaciam, id est, ex Aegyptia spina factam, quam lachrymā Cyaneam uocauit primus Andromachus, puto etiam in Italia deesse, sicuti & uerum balsami lignum.

*Xylobalsamū.*

*Theriace cōpo-  
sitio difficilis.*

Tot igitur existentibus pharmacis, quæ theriace accipit, uel penitus ignotis, uel ualde dubijs, uel ad nos hisce temporibus non delatis, nescio quo modo parari recte uel possit, uel potuerit: ut illud mittam, quod uerus etiam parandi modus, longo abusu est abolitus. Non posse autem quempiam bene parare, nisi alium bene parantē uiderit, putat Galenus: qui tanta diligentia, ut in cæteris, ita in ea conficienda usus est, ut mortaria omnia, præterquā Aegyptia repudiarit: singula medicamenta non solum sigillatim eligens, sed ita inuicem cōparans, ut nullum eorum reliqua superaret, experientia ipsa cognoscens. Quod si, exempli gratia, zingiber ualde potens pharmaco imponatur, reliquis debilibus, in composito & sapor & uis zingiberis dominabitur: non omnia, sed quæ id bene ferre possent, contereret: reliqua prout cuique congruebat uel liquaret, uel solueret. Thlaspi & rapi semen quoniam ob innatam quandam tenacitatem simul alijs contrita adherere mortario uiderat, sola modico uino addito conterebat: thus per se absque uino. Quantam uero diligentiam & in uino eligendo, & in pharmaco per chalcitin denigrando, demum omnibus in rebus adhibuerit, legenti librum eius de antidotis facile constabit. Qua diligentia factum est, ut Antoninus Cæsar, qui quotidie pharmaco utebatur, mox ut id prægustauit quod à Galeno paratum fuerat, quod sibi longe magis cæteris placuisset, antiquam compositionem immutatam putauerit. Sed ut iam finem epistolæ faciam, & ad id redeam à quo incepti, cum ex recipiendis in theriace medicaminibus, nonnulla incognita, alia factitia, alia mala esse putem, in artificibus peritiam & fidem desiderem, uix credere ualeo bonam hoc tempore theria-

cen præparari posse: tantum tamen tibi tribuo, ut si abs te certior factus fuero, singula inuenta & probata, recteque fuisse cōmixta, ea uti, quod hæcenus nunquam feci, posthac non sim formidaturus.

Vale.

XXVI. Augusti. M. D. XVIII. Budæ.

Epist.

EPIST. IIII. Ad Vacientem episcopum, præ-  
seruatio oculorum, &  
dentium.



Vpiens id exequi quod heri Dignitas tua reuerenda mihi commisit, cursim adnotauī quæ nunc occurrerunt, ad oculorū, dentiumq; præseruationem conducentia. Sed quoniam hæc sana esse non possunt, nisi caput sanum sit: neque hoc, nisi uniuersum corpus bene habeat: ratio uictus, quam Diætam uocant, bene in primis instituenda est, ut

10 sine qua frustra in tuenda reparanda uel bona ualitudine reliqua tentantur auxili-  
lia. Consistit autem hæc, non solum in quãtitate, qualitateq; cibi & potus, sed & in  
omnibus his quæ uelimus nolimus nobis occurrunt: ut somno & uigilia, motu &  
quiete, excretis & detentis, animiq; affectibus, præcipue autem in aëre, qui non so-  
lum extrinsecus nobis semper adhæret, sed in intima corporis nostri penetralia per  
inspirationem cõtinuò adigitur. Quæ igitur ad cibos potusq; attinent, ceu satis per  
se nota, non exequor: nemo enim est qui nesciat, maligna cibaria, ac uaria, & malo  
ordine sumpta, cruditatemq; & crapulam, maximū & corporibus & animis affer-  
re nocumentum. Residua uero quinq; genera, non adeò in propatulo posita, nec  
cuiuis manifesta, breuiter pertractabo.

*Victus ratio in  
quibus cõsistat.*

20 Somnus inter diem & noctem septem horarum spatium non excedat: sitq; po-  
tius nocturnus quàm diurnus: duabus horis à cibo, & supra dextrum latus, capite  
bene alto, duriore puluino, æstateq; corio tecto, initium capiat. Primo somno fini-  
to, uoluerè corpus, & supra sinistrum redormire, non est inutile.

Exercitium prandium præcedat, quies sequatur. Nec quilibet motus exercitium  
putandus, sed ille tantum per quem respiratio permutatur. Illud autem maxime  
conduceret, quo inferiora corporis capite quieto mouerentur.

Enitendum summopere, ut excrementa omnia quotidie expurgentur, tam ea  
quæ manifeste per certos meatus exeunt, quàm quæ occulte. Nasus igitur mane be-  
ne mungendus, & quicquid sordium nocturno tempore adhæsit, expurgandum.

30 & si quando nares obstructæ uidebuntur, uel digito butyro intincto, uel betæ suc-  
co, uel sampsucis surculis aperiantur. Gargarizandum & abluendum os aqua, cui  
quandoque aceti quid etiam admisceatur. Dentes autem sunt aliquo ex his quæ  
inferius describentur, abstergendi. Oculi quoque & aures bene à suis sordibus  
emundandi.

Danda opera ut quotidie alius bis eat. Quod si sponte non fiat, iuuanda uel pru-  
nis in aqua mulsa decoctis, uel capi iure cum saccharo, uel iusculis ex atriplice, be-  
ta & maluis multo oliuo dulci conditis: uel, quod omnibus his efficacius est, uini fe-  
ce contrita, aut senæ folijs cum iure decoctis. Vniuersa autem hæc sunt ante alium  
cibum accipienda: longeq; melius esset, si qua morula inter ea & prandium interce-  
deret.

40 Cauendum autem, ne quoties desidendi incessit cupiditas, uel meiendi, ob  
negocia differatur: summe enim hoc capiti nocet, adeò ut quosdam, uel ob solam  
hanc causam, pessimos incurrisse ac letales morbos cognouerimus.

Sunt & aliæ quædam uacuationes per occultos cutis meatus factæ, quæ & ipsæ  
adiuuandæ. Caput igitur secundum consuetudinem semel ut minimum in septi-  
mana abluendum, lixiuio æstate mitiori, & in quo chamæmelon & rosæ bullierint:  
hyeme fortiori ex chamæmelo & sampsuo. Diebus quibus lotio non fit, caput lin-  
teolo aspero primo perfricandum, dehinc eburneo pectine bene pectendum est.  
Balneo dulcis aquæ uacuo stomacho utendum, bis uel semel in hebdomade, pro  
consuetudine: quotidieq; uniuersum corpus subaspero linteo perfricandum, à su-

perioribus ad inferiora descendendo. Animi motus quantum fieri potest moderandi, præsertim ira: maiorésque curæ & cogitationes post cibum sunt abigendæ. Sol, ignis, fumus, lunæ radij, uentus ualidus, præsertim Austrinus, à capite arcendi sunt. Itaque interdium & noctu caput ita tuendum, ut nec algeat, nec æstuet. Et propterea in cubiculis, impense more patriæ calefactis, non est immorandum, multoq; minus in hypocaustis. Et hæc quidem ad uictus rationem breuiter dicta sint.

Ad alia accedendo, congruum mihi uidetur ut bis in anno uena secetur, post utrunq; uidelicet æquinoctium. Vere quidem, ea quæ est in cubito media: autumno, exterior. Illam communem seu medianam, hanc cephalicam uocant. Extrahendæq; Vere sanguinis octo  $\xi$ . autumno sex. 10

Laudo etiam, ut singulo quoque mense post plenilunium quatuor cucurbitulæ intra scapulas admoueantur: & si nigrescere locus uidebitur, tres uncia sanguinis per consuetum modum loca pungendo extrahantur. Eisdem quoque temporibus ueris & autumnis, præmissis quibusdam præparationibus, post uenæ sectionem corpus erit purgandum. Præparatio Vere per sequentem potum ter uel quinquies acceptum faciendâ: Herbarum uel radicum fœniculi, foliolorum senæ, mediam cuiusq; unciam: samplici, rosarum rubearum, utrinq; manipulum s. polypodij, passularum drachmas ternas. Res istæ in aqua arte coquantur: decocti tres uncia mane bibantur, adiecta acidæ potionis, quam compositam uocant, uncia. Sumpta præscripta potione, purgatio erit his catapotijs in aurora sumendis faciendâ, quæ recipiunt pilularum Sine quibus, scrupulos duos, agarici præparati semis scrupulum, nucis muscæ grana quinque, diagridij duo, cum aqua fœniculi. Fiant septem numero, & deurentur. Duobus uel tribus diebus sequentibus quolibet mane accipiendâ mithridati drachma: post quam tribus aut amplius horis abstinendum. A Vere ad autumnum, nisi quando magni erunt æstus, utile erit ab una ad tres ex infra scriptis catapotijs accepisse, post leuem quidem cœnam, si caput: ante, si stomachus magis læsus uidebitur: Rhei electi drachmam, agarici electi scrupulum, senæ dimidium drachmæ, rosarum quindecim grana, diagridij septem grana, cum succo rosarum: fiant 20 21. Autumno bibendus sequens potus quotidie sub aurorâ per integrâ hebdomaden. Senæ unciam, radicum cicorij unciam s. summitatum boraginis manipulum unum: in aqua congruo modo hæc coque, & ex decocti ternis uncijs, & una syrupi de pomis Sabor (quem rectius fortè Saporis syrupum de pomis appellaremus, siquidem illius autor Persarum rex Sapor fuit.) Hinc fiat potus aromaticus cum rosis. Quo sumpto (ut dictum est) per hebdomaden, deinceps his purgetur catapotijs: Pilularum aurearum scrupulos duos, lucis scrupulum s. rosarum grana sex, diagridij grana duo, cum succo rosarum: fiant septem, & folio auri contegantur. Inde tribus sequentibus diebus, quolibet mane accipiatur medium cochleare sequentis compositionis: Sacchari rosacei uncia duæ, pulueris aromatici rosati drachmæ dimidium, cum lulebo rosato quantum satis sit misceatur. Catapotia quibus tempore hyemis utendum: Aloës lotæ, rhei barbari electi ana drach. 40 unam, epithymi cretici, pulueris de semine fœniculi scrupulum unum, nucis myrticæ, diagridij ana grana 10. cum aqua fœniculi: fiant pilulæ uigintiseptem, & deurentur. Ex his sumendæ ab una ad quinque: mane, si totum corpus: ante cœnam, si stomachus: post cœnam, si caput, purgationem desiderare uideatur. Et hæc satis sint quantum ad purgationem.

Addentur nunc nonnulla oculis & dentibus accommodata. Hyeme mane abluendi oculi uino hoc pacto parato: Vini albi acerbi non ualde potentis lb. i. herbarum fœniculi, si haberi potest, manip. i. si non potest haberi, seminis eius uncia una, xylobalsami boni drachmæ 2. pompholygos, Nil uocant Germani, unciam mediam. Bulliant

Bulliant omnia unica ebullitione, postea per rudem laneum pannum stillent, & liquor in uase uitreo bene obturato conseruetur.

*Aqua pro oculis æstate.*

Rosarum partes tres, herbæ fœniculi, rutæ, ana partem unam: incidantur, & simul bene commisceantur, & post tres dies destilletur aqua, uel cum solo uapore aquæ bullientis, uel in sole, uel ad balneum Mariæ uocatum, ita ut in recipiente aquam uase pugillus earundem herbarum imponatur, ut super eas stillæ cadant, & rostrum superioris uasis cum inferiore illo studiose committatur, & circumlinatur, ut uapores exire non possint.

*Pro dentibus.*

Rosarum albarum & earum seminis ana drachmam unam, sandalorum alborum, succini albi (id est, lapillorum qui uulgò Pater noster de ambra uocantur) margaritarum albarum ana scrupulum unum, mastiches, cinamomi ana drachmam s. conterantur omnia mediocriter, & addito pauco melle rosaceo bene misceantur. In hanc miscellam uesperis intincto digito, dentes bene perfricentur. Mane ablutio fiat cum uino albo, in quo radix iridis sicca bullierit. Dentiscalpia fiant ex ligno lentisici. Optima est etiam radix unius speciei maluæ, quam in Italia herbam ungaricam appellant: alceam puto græce & latine uocari.

Poteram finem facere, sed libet adscribere res quasdam alias etiam oculis & dentibus eximie uel utiles, uel inutiles.

*Conferentia oculis.*

Myrobalanum chebulam conditam mane comedere, & nucleum qui intrinsecus est, longo tempore in ore continere. Excellit etiam in hoc nux myristica, quam moschatam uocant. Semina fœniculi, saccharo cooperta. Vinum absinthites potum, & eo magis rutaceum. Cœna exigua capiti confert & oculis. Aspectus rerum uiridium, præcipue smaragdi. Acetum scyllite gargarizare oculis confert, præsertim post purgationem. Garyophili oculis sunt amici, & asparagi comesti, ac betonica. luuat & perdicis cerebrum, & rapa, præsertimq; folia. Euphrasia herba crebro masticata. Semen fœniculi aceto maceratum, dehinc exiccatum, si ei tantumdem optimi cinamomi addatur, mediaq; pars optimi sacchari, puluisq; ex omnibus in usu sit, mire acies recreabitur.

*Ledentia oculos.*

Crapula, Venus, mustum, uinum dulce, turbidum, crassum, legumina, canapis, brassica, præcipue salita, raphanus, allium, porrum, cepe, & id generis reliqua, magni pisces, aspicere rem lucidam, uel uelocissime motam, legere literas minutas, maxime post cibum.

*Iuuantia dentes.*

Syluestris mentha uel mentastrum, saluia, organum, lupini, leporis caput ustum, tamariscus, cortex fraxini. Aqua in qua salitæ sunt oliuæ. Radix berbenæ masticata. Cimæ rubi. Vinum decocti radice pentaphylli, quam tormentillam uocant. Radix lapathi masticata. Cornu cerui ustum, acetum scyllite, amurca olei, oleastri folia, quatuor hæc illita dentibus infricentur.

*Nocentia dentibus.*

Vehementer calida uel frigida, & maxime si unum post alterum dentes attingat. Dulcia, tenacia, acerba, dura, frequens uomitus, lac, pisces magni uel pingues, raphanus, porra, brassica, limonia.

Multa addi possent, sed Deo Opt. Max. adiuuante, pauculis his spero D. T. R. & dentium, & oculorum, & totius corporis sanitatem conseruaturam. quod ille

efficere dignetur, qui est uera salus, cui laus & honor nunc & in perpetuum. Vale,  
Nonis Augusti, M. D. XIII. Budæ.

EPIST. V. Ioanni Paulo Castiliono medico. Casti-  
gantur & exponuntur loca quædam Auicennæ:  
item aphorismus 26.  
libri sexti.



Tinam mi compater, multi hoc tempore medici inuenirentur, qui te-  
cum sentirent, nec tantum nomini & quorundam autoritati, quantum **10**  
ueritati & rationibus crederent: facile enim sperare possemus, ut anti-  
qua & uera Medicina, quæ iam caput exerere coepit, exuta plene  
barbarie, deterfactæ omni caligine ac labe, leuigata ac splendenti facie,  
se totam speciosam & castam ueris amatoribus ostenderet. Sed magna medicorū  
pars, & hi maxime qui celebriores uulgò habentur, tam male initiati sunt, ut prædi-  
care per compita & fora non uereantur, se malle cum Auicennæ, Serapione, Mesue  
ac reliquis, quorum uerba pro oraculis hæcenus habuere, non recte sentire, quàm  
cum recentioribus, qui medicinam à græcis fontibus hauriunt, recte. Tu uero nihil  
habens ueritate antiquius, non reliquis modo, sed nec Auicennæ ipsi, istorū numi-  
ni, tantum tribuis, ut eius dicta in rationis æquilibrio non apponas, & sicubi deuer- **20**  
gere putaueris, quæ tua est modestia, aliorū iudicium requiris. Quod ut recte facis,  
ita illud nescio an recte, quod me in eorum numero statuis, qui de tam celebratis ui-  
ris norunt iudicare. Paucorum est hoc priuilegiū, & quod non temere quispiã sibi  
debeat uindicare. Quod ut mihi neq; usurpo, nec arrogo, ita cuiusq; boni uiri esse  
puto, oculo ad ueritatē directo, libere quid sentiat, his maxime qui id expetunt, ape-  
rire. Quod si cui fortè negare possim, tibi nec possum, nec debeo, per epistolam pe-  
tenti, ut quod uiua, ut aiunt, uoce te audiente multoties feci, & quotidie meis disci-  
pulis facio, id faciam absenti per literas, ut scilicet de nōnullis Auicennæ dictis quid  
sentiam tibi significem. Ne igitur te amplius uerbis morer, rem ipsam aggredior.  
» Scribit, ais, Auicenna capite de tremore, hæc uerba: Et materia quidem frigida, **30**  
» aut est pauca in meatibus, in quibus ipsa mouetur, & quandoq; cum uia penetra-  
» tionis, & quandoq; cum uia prohibitionis, aut non est potens omnino. Hæc sunt  
Auicennæ in uulgatis exemplaribus uerba. In quibus cum expositores errarint, te  
alioqui ingeniosum mirari non est hæsisse: quoniam & in codice tuo, sicuti in ple-  
risque mendose leguntur: & etiam si recte legantur, sunt difficilia. Castigabo igitur  
ea in primis, dehinc uerum eorum sensum aperire conabor. Sic legendum iux-  
ta Hebraicam æditionem, quæ tamen præterquam unico uerbo ab antiqua lati-  
» na non euariat: Et materia quidem obstruens, aut est patiens in meatibus, in qui-  
» bus ipsa mouetur, & quandoque cum uia penetrationis, & quandoque cum uia  
» prohibitionis, aut non est patiens omnino. Horum uerborum sententia est. Ma- **40**  
» teria obstruens prohibensq; uirtutem, ne perfecte possit penetrare, sicuti superius  
dixerat, aut est patiens in meatibus in quibus mouetur, ita ut aliquando uincatur  
à uirtute, nec possit prohibere quin penetret: aliquando contrà, ita superat uirtu-  
tem, ut ipsam prohibeat penetrare, aut omnino non patitur: quia uidelicet semper  
uirtuti resistit, & nullum ei transitum permittit. Pati siquidem & patientem esse,  
uel non patientem, materiam in hoc loco intelligimus, non actionem in se aliquo  
modo suscipere, uel non suscipere: sed tunc intelligimus materiam pati, quando  
succumbit quodammodo & cedit uirtuti: tunc non pati, cum penitus resistit. Ac-  
cepit autem hæc dubio procul Auicenna à Galeno libro tertio de causis sympto-  
matum,





dit, dicens: Improperie igitur dictum est, febrem ardentem à tremore solui. Hæc enim dicere consuevit Hippocrates: Quibusdam superuenientia, eorum soluere consistentiam, quæcunque omnino hominem liberant, non quæ alteram generant passionem, quæ nihilo minus sit priore periculosa. Ex quibus patet, probari à Galeno aphorismi ueritatem: loquendi modum non probari, ueluti Hippocrati non consuetum. Patet & aliud, hoc est, aphorismum à te non bene legi, esseq; in eo antiquam sequendam interpretationem, non nouam, quæ quidem noua habet, ut tu scribis: Qui in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluuntur. Non enim uoluit Hippocrates, delirio tremorem solui, sed à tremoribus & delirio ardentem febrem. In quem sensum Auicenna quoque ipse aphorismum adducit, libro 10 tertio, in hunc modum: Et Hippocrates quidem iam dixit, Cui accidit in febre caufode tremor, tunc sensus permixtio resoluit eam ab ipso. Licet libro quarto nouæ interpretationi suffragari uideatur, dum dicit: Et Hippocrates quidem dixit, quod si alicui accidit in febre caufo tremor, tunc permixtio mētis soluit ab eo tremorem. In qua re non uideo, quicquid imaginetur Gentilis, quomodo defendi possit: quando unum & eundem aphorismum, unico tantum modo ab Hippocrate scriptum, aliter uno loco, aliter alio interpretatur. Prima autem, hoc est, tertij libri interpretatio, græcæ literæ accommodatur, quæ uerbum ex uerbo sic habet: Quibuscunque in ardentibus febribus tremores fiunt, delirium soluit.

Ad id quod tertio loco de Sucuto petis, nemo qui Auicennæ caput secundi libri 642. ubi de sucuto agit, capiti Dioscoridis de symphyto comparauerit, ambigere poterit, idem esse Auicennæ sucutum, & Dioscoridis symphyton: errorēque uel interpretis, uel ipsiusmet Auicennæ contigisse, ut semperuiuum dicatur. Errasse autem Auicennam, uel potius nesciisse quid esset, ex eo constat, quod uarias de eo opiniones & secundo & tertio libro affert, nec uni præ alijs adhæret. Secundo enim libro alios existimasse, quod esset semperuiuum, alios quod mandragoræ cuiusdam semen, alios aliam rem. Libro etiam tertio, capite de sputo sanguinis, duas de eo sententias affert. Nam postquam dixerat, quod est semperuiuum: aliam cuiusdam Aggregatoris subdit opinionem. Non enim de alia medicina loquitur, sicut Iacobus cognomento de Partibus est arbitratus, sed de eodem sucuto ait, scripsisse uirum 30 quendam in suis Aggregationibus esse calamenti, id est, origani specie, hoc est, similitudine. Origanum autem dici ab Auicenna calamentum, secundo libro manifestatur, cap. 158. ubi sub calamenti nomine de omnibus origani speciebus pertractat. Deinde subdit, eundem uirum dixisse, quod nascitur inter lapides. Vtrunque autem primæ symphyti speciei adscribit Dioscorides, nasci uidelicet inter petras, & origani trahere similitudinem, tertiumq; cum his, sputo sanguinis prodesse. Melius igitur quàm Auicenna coniecisti, & sucutum esse symphyton, & utranq; eius speciem uulgò dici Consolidam: quarum maior passim apud nos nascitur, & à similitudine radicis lucanicam uocant. Mirandulenses alam nominant, alum uolentes, uel potius debentes dicere. Ita enim primam eius speciem nominat Plinius lib. 26. 40 & 27. in faxis nascentem, ramis origani tenuibus, in cacumine thymi capitibus, surculosam, odoratam, gustu cum dulcedine saliuam cientem, radice longa, rutila, digitum crassa. Quam si, ut scribis, conspicatus es, & apud te habes, rem mihi pergratam facies, si uidendam miseris.

Illud demum quod maioris momenti putas, & uerè existit, ceu in perniciem certam hominis tendens, (si, quod plerique peccant, Auicennæ uerba oscitanter lecta, ueluti oracula ad minimum usque apicem memoriæ commendentur, ut pro certa regula sint, per quam medici opera dirigantur) facillime tollitur, si litera, prout debet, castigetur. Capite enim de pleuritide in tuo codice, sicuti in quodam

in quodam etiam meo, hæc uerba leguntur: Et cum accidit in pleuresi solutio uentris, & fuerit pleuresis succedens decollationi resolutæ ad latus, prohibe istud cum cura phlebotomiæ & lenificationis naturæ cum sufficientia sauic hordei. Quæ sunt hoc modo castiganda. Cum in pleuritide acciderit uentris solutio, fuerit que pleuritis succedens angina, quæ ad latus resoluta sit, prohibet hoc omnem curam phlebotomiæ & lenitionis uentris, sufficitq; ut cum polenta ratio uictus instituat. Est enim sensus apertus, quod angina ad latus permutata, si uenter laxus fuerit, nec uena secanda, nec uenter leniendus, sed sat est polenta uti. Polentam Latini uocant id, quod Græci alphithon, & Arabes sauic. Habes igitur mi compater, quid de tuis petitionibus sentiam. In quibus si quid te offenderit, te potius culpa, quod talem iudicem elegeris, quam me, qui publicis (ut nosti) lectionibus, alijsq; negocijs implicitus, hæc ut amico morem gererem, qualiacunque pro tempore occurrunt, tumultuarie annotaui. Vale,

EPIST. VI. in qua diminutæ uisionis causæ inuestigantur.



20 **A** sus huius præclarissimi uiri, quantū ex his quæ scripta & relata sunt, potui conijcere, sunt diminutio, & quasi ablatio uisus, in sinistro oculo ex cicatrice, in dextro diminutio cōiuncta corruptioni. Symptomata hæc quidem euidentia. Dispositiones, & dispositionum causæ in dextro immanifestæ: quod uel ex hoc constat, quia alter ex medicis quorum consilio utitur, Nyctilopam, alter Agilopam putat. Et qui Agilopam, non satis etiam sibi constat: nam uel à subtilitate, uel à debilitate instrumentorum fieri ait, & fuisse aliquando guttam serenam, id est, ut ipse definit, interiorem oppilationem cum oculi in anteriore parte limpitudine: ita enim ipse loquitur. In hac igitur controuersia, filij precibus impulsus, sententiã meam libere aperiam: non tamen propterea præiudicium aliquod ueritati, meliusq; sentientibus facturus, præsertim excellentiss. D. Anselmo tanquam fratri mihi obseruatissimo. Mihi quidem uidentur 30 Nyctilopæ symptomata huic uiro non adesse: siquidem qui eo affectu læduntur, interdum uident, sole occidente imbecillius, nocte nequaquam. Præstans autem hic uir, male semper, ut scribitur, & in magno lumine nihil uidet. Agilopæ autem nomen non nisi apud barbaros lego: uidenturq; ea uoce id significasse, quod alia barbara uoce ab Auicenna Aliar dicitur, eum uidelicet qui in tenebris uidet, in lumine minus. Videtur autem Agilopis uox corrupta à græca, aliam tamen rem significante: αγγίλοπα enim uocant Græci abscessum inter nares, & magnum oculi angulum: qui si incuriose, ut inquit Paulus, tractetur, in Fistulam uertitur. Verum uoces quidem, Agilopis & Aegylopis, propinquæ: res tamen, uti constat, in totum diuersæ sunt. Siquidem ægylops extra oculum sit, & ab ea rarò uisus offenditur: qui in Agilope ualde læsus est. Verum habent Græci aliam uocem huic non adeò similem, sed cuius significatum magis cōueniat cum barbarorum uocato Agi 40 lope. αμβλυωπία enim uocant uisus obscuritatem, ab immanifesta causa. Conuenit autem Amblyopia cum alio affectu, qui ab eisdem Græcis uocatur αμαύρωσις, quatenus uterq; sit ab immanifesta causa. Differt uero, quoniam in hoc plenum est totius uisionis impedimentū: in amblyopia sola obscuratio, nō plenus defectus. Ut igitur ad rem ipsam, cuius causa nomina hæc inquisuimus, accedamus, si uera sunt quæ mihi narrantur, nullam uidelicet ostendi in oculo mutationem, certe amblyopiam pati clarissimus hic est uir dicendus, fatendumque erit causam in uisuali esse

Polenta:

Amblyopia uisus obscuritas.  
Amaurosis plenum uisus impedimentum.

neruo. Ait siquidem Galenus libro quarto de locis affectis: Cum nullo in oculo  
 malo apparente cernendi sensus deperditus est, demissus à cerebro nervus causam  
 in se continet. Possit hoc præter Galeni auctoritatem patere examinanti causas, & à  
 Galeno & ab alijs recitatas, à quibus impedimentum uisionis potest contingere. Sed  
 satis erit eas percurrisse, quas huius symptomatis esse causas D. Anselmus putauit,  
 subtilitatem scilicet instrumentorū, uel debilitatem. Videtur autem per instrumen-  
 ta intellexisse spiritus: siquidem alio in loco concludit, in oculo adesse, uel magnam  
 indigentiam spirituum, uel subtilitatem. Neutrum uero horum mihi de integro uide-  
 tur posse accidere sine oculi mutatione. Diminutis enim adeò spiritibus qui de na-  
 tura sua lucidi sunt, ut propemodum nulla uisio fiat, necesse est claritatē, limpida-  
 temq; oculi obfusari, imò etiam magnitudinē eius minui. Nam copia eorum in tu-  
 nicas & humores penetrāte, omnes oculi partes uel maiorem locum occupāt: atq;  
 illis deficientibus, corrugari & contrahi eas necesse est, atq; ut sequens est, minorem  
 locum occupare. Præterea sanguis qui in oculi uasis continetur, dissolutis spiritibus  
 minus quoq; spatij occupat, atque eam ob causam etiam oculus minuitur, & uasa  
 ipsa minus apparent, imò ex illis quæ apparebant, aliqua tota delitescunt: sicq; mu-  
 tatio in oculis contingit. Absentia item spirituum oculus frigefactus, & à pristino ha-  
 bitu permutatur, & densior effectus minorem locum occupat. Vt enim calidi est di-  
 latare, rarefacere & extendere, ita frigidi constringere, densare, & contrahere. Præ-  
 terea si diminutio hæc uisionis ex sola spirituum paucitate fieret, deberet longinqua  
 quidem male, propinqua bene uidere: cum tamen, ut scribitur, nihil uideat à lon-  
 ge, male propè. Concludit etiam hæc ratio, & spiritus non esse subtiles, quia spiritus  
 subtiles faciunt, ut propinqua bene discernantur. Cum igitur in hoc homine, & pro-  
 pinqua & remota male uideantur, oporteret dicere, spiritus factos esse non solum  
 paucos, sed etiam turbidos: & sic necesse esset ipsam oculi substantiam turbidior-  
 rem apparere. Principale porro propositum similiter probabimus, excutiendo cau-  
 sas tenuis spiritus ab Auicenna assignatas, quæ sunt: siccitas magna, rarefactio, den-  
 satio. Nullum enim horum absq; manifesta oculi mutatione uidetur posse contin-  
 gere. Multa addi possent, quæ breuitatis causa dimittuntur: ex his enim liquet, uel  
 paucitate & tenuitate spirituum hanc læsionem non fieri, uel mutationem aliquam  
 in oculi parte exteriori apparere: quæ cum, ut scribitur, non appareat, alia dispositio  
 est quærenda, à qua hoc impedimentum fiat. Quæ quoniam nec in tunicis, ne-  
 que in humoribus esse potest, nisi ad sensum ostendatur, ut facile probari posset, se-  
 quitur ut in neruo sit. Vt igitur tandem concludamus, his quæ scripta sunt inniten-  
 do, fatendum in uisualibus neruis esse ægritudinem: quæ cum triplex, Galeno tes-  
 te, esse possit, inflammatio uidelicet, durities, uel obstructio: inflammationisq; aut  
 duritiei signa non adsint, sequitur ut sit morbus in compositione, qui oppilatio, uel  
 obstructio dicitur. Sicq; iam inuenimus symptomata & morbum: causam autem  
 obstructionis propriam mihi absenti impossibile, præsentibus non facile est uestiga-  
 re. Verisimile tamen est, crassam esse materiam, uel pituitam uidelicet, uel atram bi-  
 lem. Sed dicat fortè excellentis. D. Anselmus, si obstructio (ut ais) uisualium ner-  
 uorum adest, sequitur ut spiritus transire non possit: & sic recidis in opinionē quam  
 reprobasti. Dicam, spiritus ad oculum non solum per uisuales neruos, sed & per  
 motiuos, & per arterias transmitti. Nec solum carentiam spirituum esse causam in  
 casu nostro talis impedimentī, sed multo magis uisionem impediri, quia species per-  
 transire non possunt. Rursus dicet secundum sententiam Galeni, uisio in crystal-  
 loide perficitur, ergo non potest per obstructionem neruorum uisualium, qui sunt  
 post crystalloidem, impediri. Dicam ex Galeni sententiā, inter oculi partes crystal-  
 loidem principaliter ad uisum concurrere, eiq; principaliter uidendi officium attri-  
 bui:

bui: perfectam tamen & completam uisionem, sicuti & aliorum sensuum operationes in cerebro absolui, ut aperte Galenus lib. decimo de usu particularum. Nequeuntibus igitur speciebus uisum ad cerebrum peruenire, uisio compleri non potest. Non negamus tamen deficere etiam spiritus in crystalloide, & propterea uisionem ipsam, prout ad eam pertinet, impediri: in anteriore tamen oculi parte obstructis illis neruis, adhuc reperiri tot spiritus posse contendimus, ut nulla mutatio facta in crystalloide cognoscatur. Alioqui fieri non posset, ut nullo in oculo malo apparete, obstructio esset in uisualibus neruis, quod tamen Galen. asseruit. Quando enim ualde desunt spiritus, tunc uel corrugatio corneæ, uel phthisis oculi contingit, ut idem Galenus ostendit: qui affectus sensu & inspicientis & bene considerantis deprehenduntur. Sed de his fortè plura quàm esset opus: ad agenda enim & operam medici festinandum. Facile autem ex dictis colligi possunt curatiuæ intentiones. Læsionem enim uisionis diximus fieri ex obstructione: ipsam uero obstructionem à crassa materia. Erit igitur principalis intentio, materiam illam à neruis uisualibus extrahere: quæ res ut facile cognoscitur, ita difficile fieri potest, adeo ut multi impossibile hoc iudicarent. At quoniam morbus hic, id est obstructio, non in totum est factus, sed adhuc fit: uel si non fit, periculum est ne adhuc crescat, & plena tandem obstructione ex amblyopia ad amaurosin fiat transitus, ideo præseruatiuo etiam genere utendum, imò ab eo incipiendum: frustra enim materiam illam obstruentem amouemus, si alia loco eius semper præstitò sit. Cauendum igitur ne materia adsit, quæ ad locum possit defluere. Congruo itaque uictu procurandum, ut neque de integro generetur: uel, si qua est genita, uel generabitur, uacuanda, & aliò distrahenda est. Et quia ex imbecillitate cerebri congregatur, roborandum cerebrum, ne eam congreget: roborandi & oculi nerui, ne recipiant: eruntque quatuor in genere intentiones præseruatiuæ: ratio uictus, uacuatio, diuersio, membrorum roboratio: curatiua unica, uacuatio. Quibus uero instrumentis explendæ sint singulæ, ridendus sim, si præsentem medicum doctrina & experientia percelebrem, docere uelim. Nam quæ ad uictum attinent, satis diffuse ab antiquis & recentioribus scripta sunt: ijdem etiam multa medicamina nobis reliquerunt, quibus peccantes humores purgandi sunt: nòsque docuerunt, non posse caput purgari, uniuerso corpore non prius purgato. Ego tamen ex his quæ ab antiquis scripta sunt aliqua eligerem, quæ non simul multam facerent uacuationem: quibus semper aliquid miscerem quo cerebrum roboraretur: crebrisque potius quàm magnis uterem purgationibus. Quod & in capite ipso uacuando, siue per caput purgia uocata, siue per apophlegmatismos obseruarem: quibus etiam fortè curatiua intentio perficeretur, uacuato uidelicet humore qui obstructionem facit. Quod ad tertiam uero pertinet intentionem, secunda expleta, quacunque uia conarer materiam aliò trahere, neque in hac, ut in secunda, leuioribus uterem, sed ad potentia statim uenirem, incipiendo tamen à partibus magis distantibus. Primo igitur cum aliquo uim urendi habente, escharam in dextro brachio loco congruo excitarem; factumque ulcus cum ciceris grano, uel alia simili re, apertum diutius tenerem.

Secundo, in posteriore parte capitis, consueto etiam ad similia loco, factis à perito chirurgo duobus foraminibus, setas equinas insuerem, quibus facta foramina aperta diutius conseruarentur. Tertio, in confinio anteriorum suturarum caluæ, cum auro, uel ferro ignito urerem: quod non solum ad præseruationem, sed etiam ad curationem, si quid aliud, maxime idoneum puto, ceu potens materiam obstruentem dissoluere & distrahere. Quæ auxilia si fortè præstantissimus hic uir formidaret, loco ignis in tribus prædictis locis, calce & sapone commistis escharas facerem, uel ligno uitis. Quantum demum ad quartam attinet intentionem, pleni

sunt medicorum libri, quibus rebus cerebrū, quibus oculi roborandi sint, tam per  
 interius sumpta, quàm per extrorsum applicanda: in quibus etiam aliqua, quæ ma-  
 teriam obstruentem discutere uel dissoluere ualere, misceri possent. Curatiam  
 intentionem non aliter prosequor, quoniam eisdem auxilijs, quibus  
 tres ultimæ præseruatiuæ, perficitur: ipsamq; atque etiam  
 quæcunque superius scripsimus, iudicio & ar-  
 bitrio præsentis medici fratris mi-  
 hi obseruatissimi relin-  
 quimus,  
 cui  
 me plurimum opto esse  
 commenda-  
 tum.

IO. MANARDI EPISTOLARVM MEDICI-  
 NALIVM LIBRI SEXTI FINIS.

IOANNES MANARDI  
 de Alphonsi  
 cardinali  
 N T T  
 pucq  
 mer quæ  
 felam em  
 qua aia  
 (si Platonis credimus) ni  
 nitatem aia impuritate  
 tuem, ut ex beneficiis  
 quod tunc, utis es, in  
 rignissime, anque in ali  
 locupletissime, terram  
 mam replendere, ha  
 ipse, quamquam non  
 libus erat, speciemus  
 hanc liberalitatem, q  
 meæ uires possent, im  
 qua simul & Leonice  
 ne merito gratias redd  
 Si Leonice uidelicet  
 ximus cooperat, contum  
 sine, castigarem, si tam  
 operam do, si licet huius  
 centis, qua in Leonice  
 tate me, meoq; noni b  
 regram plane ex diu  
 sum: ut non de euden  
 scribis alteram ratione  
 qua ex parte digne  
 in opistographis man  
 à me ardis, superab  
 hac, quamuis exigua  
 gnoscere, facillime  
 uoluntatem. A  
 qua me sem  
 si temp  
 Vale uir magnifice, &  
 Ex alibus m

dicus Alphonsino Trotto Sigismundi filio, equestris  
ordinis uiro, atque urbis nostræ alteri

Mœcenati, S. P. D.



**I**NTER omnia uirtutum genera à philosophis, præci-  
pueq̃ ab Aristotele Peripateticorum principe, celebrata,  
mea quidem sentētia, liberalitas plurimum excellit. Non  
solum enim nos hominibus reliquis admirabiles, sed si  
qua alia Deo maxime similes reddit. Qui non alia ex causa  
(si Platoni credimus) mūdum creauit, nisi ut bonus cum esset, suam bo-  
nitatem alijs impartiretur. Hanc tam eximiam raramq̃ hoc seculo uir-  
tutem, uel ex beneficētia, qua in Leonicenum incomparabilem uirum,  
quoad uixit, usus es, in te eminere cognoscens, Alphonsi Trotte uir be-  
nignissime, atque in alijs fortunæ, corporis, atque animi bonis, quibus  
locupletissime ornaris, ueluti preciosissimam in purissimo auro gem-  
mam resplendere, sæpius mecum ipse cogitauit, ut quod Leonicenus  
ipse, quanquam nonagenarius, immatura tamen, si usum, quāto morta-  
libus erat, spectemus, morte præuentus, facere plene non potuit, tuam  
hanc liberalitatem, quod solum est uirtutis præmium, quātum pusillæ  
meæ uires possent, immortalem redderē. Occurrerat autem mihi uia,  
qua simul & Leoniceno de me, sicuti de omnibus qui literas colunt, be-  
ne merito gratias redderem, simul & meo illi desiderio satisfacerem:  
Si Leoniceni uidelicet interpretationes, quas emēdare ipse morti pro-  
ximus cœperat, consultis græcis exemplaribus, quæ nunc inuulgata  
sunt, castigarem, & tuo nomini dedicarem. At dum huic castigationi  
operam do, tu (licet huius mei propositi penitus inscius) eadem benefi-  
centia, qua in Leonicenum utebaris, me aggredieris, atq̃ certatim quo-  
tidie me, meosq̃ nouis beneficijs accumulas, & quasi obruis. Quare  
ne ingratus planè ex diutina mora uiderer, mutare sententiam coactus  
sum: atq̃ non de cudenda aliena moneta, sed ex propria, & iandiu in  
scrinijs adseruata, rationem non amplius Leoniceni, sed iam meam ali-  
qua ex parte dispūgere. Libros igitur sex medicinalium epistolarum,  
in opistographis meis inuētos, sex prioribus, iam agitur sextus annus  
à me æditis, superaddere constitui, & sub tuo nomine publicare: ut ex  
hac, quamuis exigua solutione, me non omnino malum nomen esse co-  
gnosceres, facultatemq̃ mihi potius persoluendī deesse, quàm  
uoluntatem. Accipe igitur hæc qualiacunq̃ hilari illa,  
qua me semper excipis fronte, atque meliora,  
si tempus & uires suppetent, pa-  
tienter expecta.

Vale uir magnifice, & quod facis, literas, & earum amatores foue.

Ex ædibus nostris, X V. Calend. Ianuarij.

M. D. XXVI.